Læringspunkter

Ukom

MELLOM STRAFF OG HELSEHJELP – SAMHANDLING OM ALVORLIG PSYKISK SYKE I FENGSEL

Læringspunkter

Publisert 26. mai 2026 Sist oppdatert 26. mai 2026

ISBN 978-82-8465-045-6

Ukom gir fire læringspunkter til helsetjenestene.

Til helsetjenestene

1. Innsatte med alvorlig psykisk lidelse som avviser helsehjelp, trenger at helsetjenestene arbeider systematisk med relasjonsbygging og motivering.

Tjenestene må arbeide med relasjonsbygging for å bygge tillit og motivasjon for at den innsatte skal ta imot hjelp som helsetjenestene mener er nødvendig. Dette kan bidra til at alvorlig psykisk syke innsatte med begrenset sykdomsinnsikt og lavt funksjonsnivå blir bedre i stand til å ta imot helsehjelp. Et læringspunkt fra undersøkelsen til helsetjenestene er å sikre:

- at innsatte får en reell mulighet til brukermedvirkning, der en beslutningsstøtteordning, slik NIM har foreslått utredet til kriminalomsorgen, også kan være nyttig for helsetjenestene. Å motta beslutningsstøtte kan bidra til at den innsattes interesser ivaretas i situasjoner der valg tas uten tilstrekkelig sykdomsinnsikt.

  Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT) har utviklet et beslutningsstøtteverktøy til den kommunale helse- og omsorgstjenesten for å hjelpe personer med lavt funksjonsnivå med å ta informerte valg. Dette kan være et nyttig supplement også for helsetjenestene i fengsel.

Læringspunkt til fengselshelsetjenesten

Dersom den innsatte ikke ønsker en individuell plan, eller avviser tilbud om koordinator, bør fengselshelsetjenesten:

- ta initiativ til at kriminalomsorgen etablerer en ansvarsgruppe for å ivareta innsatte som har alvorlig psykisk lidelse med komplekse og langvarige oppfølgingsbehov.

Til spesialisthelsetjenesten

2. Regelmessig veiledning til fengselshelsetjenesten og kriminalomsorgen.

Spesialisthelsetjenesten bør vurdere hvordan de best kan organisere veiledningen for at denne skal være forutsigbar, gjensidig forpliktende og bidra til å øke fengselshelsetjenestens og kriminalomsorgens kompetanse om alvorlig psykisk lidelse.

Til helsetjenestene

3. Rehabilitering og helsehjelp må ses i sammenheng.

Både fengselshelsetjenesten og kriminalomsorgen har ansvar for rehabilitering av innsatte under soning. For å sikre et mer rehabiliterende soningsforløp i kriminalomsorgen, forutsetter det at den innsatte samtidig får nødvendig psykisk helsehjelp og stabilisering.

Pårørende og andre ressurspersoner kan være viktige i rehabiliteringsarbeidet, og bør bli involvert der det er mulig.

4. Sårbare innsatte, og innsatte med korte soningsopphold, har særlig behov for samhandling rundt løslatelse.

Det er viktig å sikre et tilpasset mottaksapparat i hjemkommunen. Dette kan være tidkrevende, og forutsetter at kriminalomsorgen, som har ansvar for planlegging og koordinering rundt løslatelse, informerer helsetjenestene om løslatelsesdato så tidlig som praktisk mulig.

Et etablert mottaksapparat i hjemkommunen er særlig viktig for innsatte med alvorlig psykisk lidelse som løslates direkte fra høysikkerhetsfengsel, uten mulighet for progresjon i soningen.

Se Ukoms læringsmateriell for denne rapporten.

Statens undersøkelseskommisjon
for helse-og omsorgstjenesten

Postboks 225 Skøyen
0213 Oslo
E-post: post@ukom.no
Org nr: 921018924